

Maria Josefsson m.fl.

Diakoni är inte synonymt med ekonomiskt stöd

Utgångspunkten för kyrkans uppdrag är att Gud söker gemenskap med människor, att Gud vill ha relation med sin skapelse och att Gud vill reparera det som är skadat. Det finns ofta höga förväntningar på att kyrkan ska stödja hjälpsökande ekonomiskt. Finns det risker med en sådan roll?

Församlingens grundläggande uppgift är att fira gudstjänst, bedriva undervisning samt utöva diakoni och mission. Syftet är att människor skall komma till tro på Kristus och leva i tro, en kristen gemenskap skapas och fördjupas, Guds rike utbreddas och skapelsen återupprättas. Allt annat som församlingen utför är stöd för och en konsekvens av denna grundläggande uppgift (KO 2018, s 6).

Syftet med att fira gudstjänst, undervisa, utöva diakoni och mission är kristen gemenskap och återupprättelse av skapelsen. Allting annat som församlingen utför är till stöd för och en konsekvens av dessa grundläggande uppgifter. Ingen av dessa uppgifter kan förhandlas bort utan att vi samtidigt begränsar kyrkans uppdrag som helhet. Varje del i uppdraget är viktigt i sig och kan inte existera utan övriga delar. Samtidigt är varje del en storhet i sig som bör studeras och utvecklas för varje tid och plats som kyrkan verkar i. En fråga som då är viktig att ställa är hur diakoni kan se ut i Sverige i vår tid.

All diakoni präglas av kontextuella faktorer. Att arbeta som diakon i Malmö innebär, som på andra platser, att möta människor som lever i ekonomisk utsatthet. I Malmö kanske detta blir extra tydligt, när nära ett av tio hushåll är beroende av försörjningsstöd (TT, 2017). Många människor söker sig till kyrkan för att få ekonomiskt stöd. Som diakoner möter vi ofta höga förväntningar, även inom vår egen organisation, på att vi ska stödja konfidenter ekonomiskt. Utde-

landet av pengar är synligt och mätbart och blir i vissa lägen synonymt med att bedriva diakoni. Vi vill istället hävda att ekonomiskt stöd ska betraktas som ett verktyg att använda inom ramen för det diakonala uppdraget att återupprätta och frigöra.

Vår förhoppning är att denna artikel ska få vara en del i ett samtal om syftet med diakoni. Vår önskan är även att detta samtal ska vara fokuserat mer kring diakoni än kring ekonomisk hantering. Diakoni är inte synonymt med ekonomiskt stöd. Samtidigt finns det en tradition av att kyrkan ska kunna hjälpa ekonomiskt. Att ifrågasätta denna tradition är något som vi upplever vara problematiskt. Ofta är det svårt att alls föra ett samtal kring hur kyrkan konstruktivt kan använda sig av ekonomiska bidrag inom diakonin. Vi kan inte med visshet säga vad det är som gör samtalet så känsligt. Kanske rör det sig om en rädsla för att kyrkan ska förlora förtroende. Forskning visar att diakoni är viktigt för kyrkans medlemmar (Bromander, 2011). När kyrkan delar ut ekonomiskt stöd är det ett synligt sätt att visa engagemang för människor i utsatthet. Att se på detta stöd i ett kritiskt ljus eller att välja att arbeta på ett annat sätt skulle kunna göra att diakonin blir mindre synlig för kyrkans medlemmar. Rädslan skulle då kunna vara att kyrkan på sikt förlorar relevans.

Samtalet kring diakoni och vad som är kyrkans uppdrag i mötet med människor som lever i ekonomisk utsatthet är något som behövs fortlö-

pande. För att utveckla nutidens och framtidens diakonala arbete behöver detta samtal kunna föras utan att begränsas av tradition eller rädsla.

När välfärdssamhället inte räcker till

Gudstjänst, undervisning, diakoni och mission hör ihop och kyrkan tappar en del av sin identitet i den stund då någon av delarna tas bort eller hamnar i skymundan. Att uppmuntra och frigöra människor till det som är gott är en del i diakonens löften. Att frigöra till det som är gott kan ta sig många olika uttryck. Ett av dessa torde vara att arbeta för att minska fattigdom och för att öka möjligheterna för människor att både överleva och leva. Att inte veta om nästa hyra eller elräkning kan betalas, att inte vara säker på att få tillräckligt med mat på bordet eller att inte kunna köpa vinterkläder till sina barn; det leder knappast till något gott.

I Socialtjänstlagen (SFS 2001:453) 4:1 § står att läsa att:

Den som inte själv kan tillgodose sina behov eller kan få dem tillgodosedda på annat sätt har rätt till bistånd av socialnämnden för sin försörjning (försörjningsstöd) och för sin livsföring i övrigt.

(...) Den enskilde ska genom biståndet tillförsäkras en skälig levnadsnivå. Biståndet ska utformas så att det stärker hans eller hennes möjligheter att leva ett självständigt liv.

Önskan att stärka människors möjligheter att leva ett självständigt liv är gemensam för det offentliga

välståndssamhället och för kyrkan. I kyrkoordningen och i diakonens vingsningslöften talas om att återupprätta

stor, socialsekreterare har svårt att hinna med så mycket mer än att utreda och ta beslut. Arbetet med att mo-

mellanmänskliga mötet som gör den stora skillnaden. Det är när vi sätter oss ner och lyssnar till människans berättelse som potentialen finns att frigöra.

Välståndssamhället räcker inte till. Kyrkan har ekonomiska medel och ändå är fattigdomen ständigt närvarande i vårt samhälle. Det är inte möjligt att mätta behoven. Ofta försöker vi ändå. När externa stiftelser skänker bidrag att dela ut, tas de ofta emot utan närmare reflektion över hur detta står i relation till kyrkans grundläggande uppdrag. Även interna, kyrkliga medel delas ut för att hjälpa. Det görs hela tiden och många av oss har svårt att se alternativ när samhället ser ut som det gör.

Se grunduppdraget

Kyrkans uppdrag är att frigöra och återupprätta. Att hjälpa någon med en hyra kan göra stor skillnad. Samtidigt ser undertecknade hur ett förhållningssätt där ekonomiska bidrag tar allt för stor plats, låser fast både oss själva och dem som vänder sig till oss för hjälp, i en asymmetrisk relation som inte leder till återupprättande. I den kontext där vi befinner oss, är det inte ett fåtal personer eller familjer som vänder sig till kyrkans diakoni för stöd. Det rör sig om hundratals. Bidragshandlingen och administrationen kring denna blir då så stor att kyrkan förvandlas till ännu en myndighet som möter människor ovanifrån och inte i ögonhöjd. Det finns helt enkelt inte tid att stötta människor till frigörelse, till att försöka hitta en väg ut ur bidragsberoendet. Istället tvingas människor återkomma år efter år för att söka nya bidrag (jmf Bodin 2013, s 60). Ett ekonomiskt bidrag kan göra stor skillnad. För att gå i samklang med vad som är kyrkans uppdrag tror vi dock att det behöver ske med människan, inte utdelandet av pengar, i fokus. Vi behöver fråga oss hur kyrkan kan använda sina ekonomiska medel som verktyg för att återupprätta människor, snarare än hur kyrkan ska distribuera sina medel till behövande. Här finns en nyansskillnad.

Både kyrkan och det välståndssys-

”Önskan att stärka människors möjligheter att leva ett självständigt liv”

skapelsen och att frigöra människor till det som är gott. I socialtjänstlagen formuleras det som ovan. Frågan är vad det innebär att stärka möjligheterna till att leva ett självständigt liv eller att uppmuntra och frigöra till det som är gott. Och hur kan ett sådant arbete utformas? Undertecknade har i skrivandets stund inte hittat fram till svaren. Det vi, som yrkesverksamma diakoner, av erfarenhet vet är att svaren ändras över tid och att det därför är viktigt att våga ställa frågorna.

Lotta Säfström, ordförande i Sveriges Stadsmissioner, konstaterar i förordet till Fattigdoms-rapporten 2017 att välståndssamhället inte längre räcker till. Det finns människor och grupper som inte passar in i de former som offentlig sektor organiserat och följden blir att utsatthet, utanförskap och fattigdom ökar alltmer. I rapporten framkommer att även människor som sannolikt borde få hjälp från det svenska välståndssystemet inte alltid får det stöd de behöver. Istället kan personer hamna mellan olika kategorier av bidrag då ingen myndighet anser att personens problematik faller inom just deras ansvarsområde. Människor kan även bli utan offentligt stöd därför att de inte kan lämna in de uppgifter som krävs eller för att systemet helt enkelt är svårt att navigera och förstå. Rapporten lyfter även det omöjliga i att under längre tid leva på ekonomiskt bistånd. Det går helt enkelt inte att försörja sig då denna typ av bistånd endast är tänkt att vara under en tillfällig period. Trots detta finns det många människor i vårt land vars enda, långvariga, inkomst är just försörjningsstöd från socialtjänsten.

Belastningen på offentlig sektor är

tivera, stärka och hitta vägar till det eftertraktade självständiga livet kommer då i andra hand. Vissa människor hamnar mellan stolarna och har inte möjlighet att få något stöd alls.

Hur ska vi som kyrka förhålla oss till vårt uppdrag och till det välståndssamhälle där maskorna hela tiden ökar? Är det möjligt för kyrkan att tappa igen maskorna? Och är det kyrkans uppdrag?

Vilken roll antar kyrkan?

När det huvudsakliga syftet är att distribuera ekonomiska bidrag riskerar det mellanmänskliga mötet att utebli och människors ensamhet att förbli obruten. Kyrkan som ”distributör” av pengar agerar ovanifrån och den som vi möter tilldelas rollen av en behövande mer än av en medmänniska. I rollen av behövande är det svårt att hitta kraft att resa sig. Att återupprätta och frigöra är något mer än utdelande av bidrag. Det är att se medmänniskan, att bygga relation och tillit. Det är att hitta hoppet om att förändring är möjlig. Det är att hjälpa och stötta människor att närma sig samhället och de insatser som finns där.

Många svenskkyrkliga församlingar har tillgång till gåvo- och fondmedel. Många gånger får kyrkan i uppdrag från utomkyrkliga stiftelser att distribuera ekonomiska medel till behövande. Detta är inte enbart av godo. Som diakoner möter vi människor som hamnar utanför välståndssamhället, och det är lätt att försöka lösa problem genom att ge ekonomiska bidrag. Faran är då att vi är så fokuserade på att snabbt lösa problemet att vi inte ser människan framför oss. Samtidigt är problemet sällan löst på längre sikt. Vår erfarenhet är att det ofta är det

tem som vi har i vårt samhälle syftar till att lyfta upp människor, att frigöra till självständighet och till att bidra till vårt gemensamma samhälle. Kyrkan är en del av samhället. Samtidigt är kyrkan något annat. För att komma fram till vad detta "något annat" är behöver vi hela tiden se tillbaka till grunduppdraget - återupprätta, frigöra och vittna om Kristus.

Skillnaden mellan att överleva och att leva

Hur tar vi oss då framåt? Vad är det att återupprätta, frigöra och att vittna om Kristus i relation till de människor vi möter? Att enbart täppa igen maskor där välfärdssamhället inte räcker till hjälper människor att överleva, men leder det till liv? Det är skillnad på att överleva och att leva och i denna skillnad finns också något av vad som gör oss mänskliga. Som kyrka är vårt uppdrag att vittna om Kristi uppståndelse. Kristi uppståndelse vittnar om liv, inte om överlevnad. Uppdraget att återupprätta och frigöra handlar om att återupprätta och frigöra till liv.

Vad det konkret innebär att frigöra till liv skiljer sig åt mellan olika personer, situationer och kontexter. Några exakta manualer går sällan, om någonsin att hitta, men att hitta riktningar och utgångspunkter går. En möjlig utgångspunkt är berättelsen om hur Jesus botar en sjuk man vid Betseda från Johannesevangeliet 5:5-9:

Där fanns en man som hade varit sjuk i trettioåttio år. Då Jesus såg honom ligger där och fick veta att han varit sjuk länge frågade han honom: "Vill du bli frisk?" Den sjuke svarade: "Herre, jag har ingen som kan hjälpa mig

ner i bassängen när vattnet börjar svalla. Medan jag försöker ta mig dit hinna någon annan ner före mig." Jesus sade till honom: "Stig upp, ta din bädd och gå." Genast blev mannen frisk och tog sin bädd och gick.

Jesus ser den sjuke mannen, ser på situationen och låter mannen få ta aktiv del i sitt tillfrisknande. Mannen blir inte frisk utan att bidra med sin egen vilja och sin egen kraft. För att bli frisk måste han själv vilja resa sig och gå. Frågan "Vill du bli frisk?" är provocerande eftersom det lägger ansvaret på mannen. Mannen har inte själv orsakat sin situation och att han vill bli frisk kan ses som en självklarhet. Vi tror inte att någon människa i grunden vill vara beroende av välfärdssamhällets bidrag eller civila organisationers välvilja. När frågan ställs händer det dock någonting i mötet som vi kan ta lärdom av. Jesus ser inte på mannen ovanifrån, utan i ögonhöjd. Frågan gör att mannen återupprättas från att vara någon som behöver hjälp, till någon som är ett handlande subjekt i sitt eget liv

Att inom ramen för kyrkans diakonala uppdrag våga ställa frågan "Vill du bli frisk?" eller "Vill du arbeta tillsammans för att förändra din situation?" tror vi är avgörande för att lyfta och frigöra till liv. Att göra insatsen utan att ställa frågan kan i vissa fall leda till liv, men ofta stannar det vid överlevnad. När det gäller hanterandet av ekonomiska bidrag och räds-lorna och traditionerna kring detta behöver vi kanske också ställa frågan till oss själva. Vill vi bli friska? Vill vi ta vårt uppdrag på allvar och lägga ner det arbete som krävs? Vågar vi, med Kristus som förebild, se människan i

situationen? Vågar vi stå bredvid som stöd, snarare än att snabbt ge ett bidrag för att lösa? Vågar vi lita till att Gud kan gripa in? Vågar vi lita till att kyrkan har ett uppdrag som bär även i de stunder då vi inte ser att vi räcker till för alla?

MARIA JOSEFSON
diakon i Malmö

PETER JUHLIN
diakon i Malmö

PATRICIA LJUNGGREN
diakon i Malmö

CHRISTINA OHLSSON
diakon i Malmö

PETRA PERSSON
diakon i Malmö

KERSTIN LINDFORS
diakon i Stora Köpinge

Litteratur

- Bodin, Magnus (2013) Ekonomiskt stöd i församlingen s. 60. Stockholm: Verbum
- Bromander, Jonas (2011) Svenska kyrkans medlemmar. Stockholm: Verbum
- Kyrkoordningen (2018) Andra avdelningen s. 6
- SFS 2001:453. Socialtjänstlagen. Stockholm: Socialdepartementet
- Sveriges Stadsmissioner (2017) Fattighedsrapporten 2017.
http://www.sverigesstadsmissioner.se/files/5215/0816/1896/Sveriges_Stadsmissioners_Fattighedsrapport_2017.pdf, 2018-01-03.
- TT (2017) "Färre behöver försörjningsstöd i Malmö" i Sydsvenskan, 8 juli.

www.diakoni.nu

Diakonalt arbete är både ett praktikfält och ett kunskapsområde. Denna praktik är inte så väl beforskad, men den kunskap som finns beskriven vill vi försöka samla på www.diakoni.nu.

www.diakoni.nu är sajten för diakonalt arbete som kunskapsfält. Erfarenhet blir inte kunskap förrän den formuleras – och delas.

Mats J Hansson, docent, utbildningsledare för teologi vid Ersta Sköndal högskola i Stockholm,

Stig Linde, diakon, FD, universitetslektor vid Socialhögskolan i Lund.

mats.j.hansson@esh.se eller stig.linde@svenskakyrkan.se